

Militärledningen och krigsriskerna

I överbefälhavarens utlåtande — det centrala aktstycket om Sveriges militärpolitiska läge — betonas Skandinavien betydelsefulla och därför utsatta läge vid ett storkrig. I händelse av ett ryskt anfall mot Väst avtecknar sig "en huvudoperationsriktning genom Tyskland väster ut och två flankoperationsriktningar, den ena mot Balkan och Främre Orienten, den andra mot Skandinavien". Genom en erövring av Skandinavien "skulle Öst fördriva Väst från de i fredstid utbyggda flygbaserna", Öst skulle vinna "ett betydelsefullt basområde för ubåtar på den norska kusten och fri passage för sina sjöstridskrafter mellan Östersjön och Atlanten", "Skandinaviskt territorium skulle kunna... utnyttjas för Östs flygstridskrafter", "flankskydd skulle skapas för en offensiv på kontinenten mot Engelska kanalen"... Av motsvarande skäl är Skandinavien av den mest centrala vikt för Västerens strategi.

Med denna realistiska teckning av Skandinavien läge är de spekulationer söndertrasade enligt vilka Norden skulle ligga "utanför kulbanan", spekulationer som endast för ett par år sedan av regeringen användes som ett avgörande argument i debatten. Vad som var sanning för de maktägande 1951 är år 1954 — trots att det militära läget från här väsentliga synpunkter inte förändrats — blott ett dåligt skämt. Det finns inte skäl att ånyo polemisera mot dessa allmänt övergivna illusioner.

Sverige måste, fortsätter överbefälhavaren, såsom en del av Skandinavien löpa stora risker vid ett krig. "Sverige ligger under de flygvägar som med sannolikhet kommer att utnyttjas." Norge kan inte "utan mycket stora svårigheter försvaras av Väst, om Sverige faller i Östs händer", en invasion av Norge kan knappast "fullföljas utan tillgång till svenska

kommunikationsleder"... Det är, sägs det, omöjligt att med säkerhet bedöma "huruvida Sverige riskerar att omedelbart efter ett krigsutbrott eller efter viss tid indragas i kriget". Men att risken för ett indragande i kriget anses vara utomordentligt stor framgår med all tydlighet av dessa resonemang. På den punkten torde för övrigt större meningsskiljaktigheter inte finnas. Även våra ivrigaste neutralister brukar förklara att utsikten att stå utanför ett storkrig är praktiskt taget obefintlig. Däremot brukar man påstå att Sverige genom sin neutralitet får ökad möjlighet att under någon tid — åtminstone några dagar — stanna utanför kriget; vi skulle däri genom få tillfälle att vidta förberedelser, och vi skulle undslippa den förhärjande flygbombning som från båda sidor kan väntas inleda kriget.

Hur är det med denna sak, denna huvudsak, enligt den militära sakkunskapen? Överbefälhavaren tar inte upp den refererade tanken till granskning, men han underkänner den helt genom sina egna slutsatser. Han erinrar om att ett svagt försvar — och ett försvar utan atomvapen är svagt — ökar krigsriskerna. "Om en småstat saknar atomstridsmedel och ej ingår i någon allians, som disponerar sådana stridsmedel, kan detta därför i vissa lägen utgöra en lockelse för angräparerna." Ja, han går ett stort steg längre. Om vi blir angräpnade, heter det, "kan vår alliansfrihet i vissa avseenden göra det fördelaktigt för en angräpare att inleda fientligheterna — i varje fall inom det skandinaviska operationsområdet — med ett anfall på vårt land".

Vikten av denna starkt grundade tankegång är det svårt att överdriva. Först förklaras att Skandinavien och därmed Sveriges läge vid ett storkrig är synnerligen utsatt, att risken för ett anfall är stor. Sedan anmärks att bristen på atomvapen

och på möjlighet att ta sadana från en allierad kan locka en angräpare. Och så dras den slutsatsen att om ett angrepp kommer, talar vissa skäl för att detta angrepp först — i varje fall inom Skandinavien — riktas mot oss. Varför? På grund av vår alliansfrihet, vår härav följande svårighet att få hjälp, kort sagt vår, även om vi ytterligare upprustar, jämförelsevis dåliga position.

En sak bör här tilläggas. Då militärledningen säger att om ett angrepp görs, kan det på grund av vissa skäl tänkas först drabba oss, utsägs inte det uppenbara att sannolikh-

ten för ett angrepp under berörda förutsättningar anses alldeles överväldigande. Men då vår svaghet — vår alliansfrihet — kan väntas leda till att om vi blir anfallna, blir det genast, så ligger emellertid i denna tanke också angivet att vår svaghet, vår alliansfrihet, gör det naturligt att ett anfall görs. Även om överbefälhavaren korrekt framför hypotesen att vårt försvar kan tänkas avskräcka från angrepp, är alltså den väsentliga tankelinjen denna: vårt läge medför stor risk att indras i ett storkrig; vår alliansfrihet medför stor risk att vi härvid blir utsatta för anfall och att vi rent av först blir anfallna. Läser man överbefälhavarens ord utan skygglappar, kan de inte tolkas på annat sätt. Men skygglapparna finns där. Och överbefälhavaren har — kanske omedvetet, kanske i lojalitet — inte markerat sin tankegång så kraftigt att den framstår som en kärnpunkt i betänkanterna.

Tankegången överensstämmer helt med överste Peyrons framhållande av atomvapens domians och av att dessa vapen

kan antas bli använda redan i början av ett storkrig. Men dess riktighet är inte beroende av denna förutsättning. Under alla förhållanden måste vår alliansfrihet försvaga vår motståndskraft och därmed — eftersom vårt och Skandinavien territorium är centralt — öka risken för att ett anfall riktas mot oss.

Den militära sakkunskapen, i detta fall endast en skicklig förmedlare av det obundna förnufts slutsatser, visar alltså att talet om minskad risk på grund av alliansfriheten är ohållbart. Krigsriskerna är praktiskt taget densamma med eller utan anslutning till demokraternas försvarsgemenskap, risken för ett direkt och omedelbart anfall vid krig ökas genom alliansfriheten.

Men om, trots den relativa trygghet Västerens upprustning ger, kriget kommer? Överbefälhavarens reflexioner kring denna fråga är lika viktiga, lika avslöjande som då det gäller krigsriskerna. Blott att vi i denna del av betänkanterna tydligare ser de faror vår isolationsmedför.